УДК 336.74

О.М. Сарахман

ПОТЕНЦІЙНИЙ ЕФЕКТ ЗАПРОВАДЖЕННЯ Е-ГРИВНІ ЦЕНТРАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Анотація. *Розглянуто потенційний ефект від запровадження національної цифрової валюти і її вплив на український бізнес. Доведено, що основне завдання е-гривні - збільшити швидкість транзакцій, а також зробити їх автоматизованими.*

Ключові слова: Національний банк України; е-гривня; сфера використання; інструмент; запровадження.

Abstract. *The potential effect of the introduction of the national digital currency and its impact on Ukrainian business is considered. It has been proven that the main task of the e-hryvnia is to increase the speed of transactions, as well as make them automated.*

Keywords: National Bank of Ukraine; e-hryvnia; scope of use; tool; introduction

В останні роки стрімко розвивається сфера цифрових валют, випуск і обіг яких відбуваються за різними моделями, з використанням різних технологій і в різних сферах права. Це відносно нове явище знаходиться в центрі уваги регуляторів у всьому світі, включаючи центральні банки країн Європейського Союзу, тому багато центральних банків вивчають перспективи випуску власної цифрової валюти та можливості її використання.

Національний банк України (Далі - НБУ), складовою візії якого є інтеграція до європейської спільноти центробанків, відповідно до глобальних тенденцій щодо інноваційного розвитку в платіжній сфері, у 2016 році розпочав вивчення випуску ним власної - е-гривні, а в 2018 році НБУ спільно зі Світовим банком і провідними іноземними та українськими аудиторськими та фінтех компаніями реалізували закритий проєкт з емісії обмеженої кількості е-гривні та проведення розрахунків [1].

Е-гривня має стати українським варіантом CBDC (Central Bank Digital Currency) - цифровою валютою центрального банку. Так само як зі звичними для багатьох криптовалютами, в основу CBDC покладено технологію блокчейну, яка дозволяє безпечно, надійно та прозоро зберігати всі дані за допомогою мережі комп'ютерів. Цифровий реєстр даних мережі блокчейну складається з ланцюгів, які містять інформацію про всі проведені операції.

Ключова відмінність е-гривні в тому, що тільки НБУ має право контролювати її обсяг. Крім того, цифрова гривня має бути захищена державними валютними резервами. Тобто, одна е-гривня дорівнює одній звичайній гривні і є її цифровим відповідником. Користування е- гривнею має бути зручним і доступним для всіх верств населення, юридичних осіб, державних установ, банків і небанківських установ [2].

Правова база для роботи е-гривні з'явилася у 2021 році: 30 червня Верховна Рада України ухвалила Закон «Про платіжні послуги» [3], який є основою для комплексного оновлення платіжного ландшафту в Україні, а також прискорює інтеграцію українського платіжного ринку з європейським.

НБУ, один із перших центральних банків у світі, почав вивчати можливість випуску е-гривні і продовжує роботу з електронною концепцією розвитку е-гривні, зокрема: досліджуються можливі сфери використання.

Виходячи зі світового досвіду і особливостей інфраструктури українського фінансового ринку, визначено попит на гривню та споживчу мотивацію з урахуванням шести «юз-кейсів» (варіантів використання). Для цього регулятор розробив опитування учасників фінансового ринку України щодо очікувань щодо впровадження та функціонування електронної гривні.

НБУ зосередився на розробці трьох можливих варіантів використання е-гривні, яка може бути рівною звичайної гривні, а також оприлюднив результати опитування учасників ринку щодо

потенційного попиту на цифрову валюту центробанку - е-гривню та можливі варіанти її використання.

В опитуванні учасників фінансового ринку НБУ розглядалися такі «юз-кейси» е-гривні:

1. Інструмент для роздрібних безготівкових платежів (P2P, P2B, B2B). Е-гривня розглядається як інструмент для здійснення миттєвих роздрібних платежів, який може стати альтернативою існуючим засобам та інструментам роздрібних розрахунків – готівкою, картковою оплатою, платіжними дорученнями та електронними грошима. Перевагами електронної гривні є: безпека (викуп і остаточні розрахунки захищені НБУ), миттєвість, безпека, прозорість.

2. Інструмент для цільових соціальних виплат (G2P). Держава може надати громадянам в е-гривні адресні соціальні виплати з можливістю функціоналу «запрограмованих» (або «розумних») грошей, які можна витрачати лише на конкретні цілі або на певний період часу.

3. Інструмент для розрахунків за цінними паперами та іншими фінансовими інструментами (B2B). Електронна гривня розглядається як інструмент для прямих розрахунків для цінних паперів та інших фінансових інструментів, навіть без участі банківської системи (спрямованих через е-гривневі гаманці), які зможуть забезпечити прямий доступ до ринку небанківських фінансових установ. Токенізація фінансових інструментів відкриє можливість укладати смарт-контракти (тобто миттєві та безвідкличні контракти).

4. Інструмент для корпоративних платежів юридичних осіб (B2B). Е-гривня та її інфраструктура може використовуватись як інструмент для швидких «оптових» платежів між фінансовими інститутами всередині країни. Е-гривню та її інфраструктуру можна використовувати як платіжний засіб для швидких «оптових» платежів між фінансовими інститутами всередині країни.

5. Інструмент для транскордонних платежів (B2B, P2P, P2B). Е-гривня та її інфраструктура можуть бути використані як інструмент для здійснення транскордонних розрахунків між юридичними та/або фізичними особами. Він надається через торгівлю з іншими центральними банками.

6. Дохідний фінансовий інструмент. Е-гривня - фінансовий інструмент, що може бути використаний лише з метою зберігання і накопичення коштів. Цікаво, що на е-гривню може нараховуватися відсоток і у цьому «юз-кейсі» е-гривня не буде платіжним інструментом.

На думку учасників фінансового ринку, перспективним «юз-кейсом» е-гривні є її потенційне використання для безготівкових роздрібних розрахунків (особливо P2P-переказів між фізичними особами та операцій електронної комерції). На другому місці за кількістю балів е-гривня як інструмент для транскордонних розрахунків (особливо P2P- перекази між фізичними особами).

Варіант використання е-гривні як інструменту для адресних соціальних виплат (G2P) посідає передостаннє місце за кількістю набраних балів. Водночас 77% респондентів підтримали цей варіант, у разі «програми» на основі цільового запровадження е-гривні державою для здійснення платежів (які можна витрачати лише на конкретні цілі або в певний період часу). Респонденти виявили значний інтерес до потенціалу е-гривні як інструменту для бізнесу у сфері віртуальних активів. Крім того, більшість опитаних експертів вважають, що е-гривня буде впроваджена за технологією блокчейн [4].

Відповідно основою для подальшого опрацювання НБУ варіантів використання е-гривні стануть ті, що визначені в результаті опитування, та досліджень НБУ та міжнародного досвіду: е-гривня для роздрібних безготівкових платежів із можливим функціоналом «програмованих» грошей та можливістю здійснення цільових соціальних виплат; е-гривня для використання у сфері, пов’язаній з обігом віртуальних активів (наприклад, для обміну, забезпечення випуску та інших операцій з віртуальними активами); е-гривня для транскордонних платежів [5].

На думку експертів, е-гривня зміцнить економічну стабільність України, а саме: широку публічну торгівлю та бізнес, що покращить економічну та фінансову стабільність; зросте конкуренція між банками, які будуть змушені приділяти більше уваги іншим послугам, які можуть надаватися своїм клієнтам, посиляться чинники «нецінової конкуренції», що позитивно вплине на якість їхніх переваг навіть у довгостроковій перспективі; сприятиме «детінізації» економіки за рахунок того, що зручність використання та цифрові технологічні переваги можуть бути використані ширше, ніж класичні гроші, які є основним «паливом» тіньового ринку; від усієї ощадливості держави призведе до збільшення доходів; слугуватиме ефективним шлюзом між реальною економікою та ринком віртуальних активів.

Для громадян е-гривня спростить придбання та вільне використання будь-яких товарів (в тому числі в мережі Internet), укладання та виконання угод з віртуальними активами. Запровадження е-гривні на державному рівні означатиме можливість впровадження вперше в світі автоматичних систем оподаткування. Зокрема, це вже досить актуально для спрощенців, чиї доходи зараз або фіксовані, або по черзі залежать від операцій з продажу. Також е-гривня посилить інтеграцію національної цифрової валюти з іншими електронними державними сервісами. Запровадження е-гривні також означатиме простий механізм виконання нашою державою міжнародних зобов'язань щодо взаємодії у сфері влади щодо обігу коштів, отриманих злочинним шляхом, а також тих, що використовуються для фінансового тероризму [6].

Використовуючи використанню е-гривні, держава зможе значно прискорити та зменшити витрати на управління з надання адресної допомоги громадянам та пільг окремим категоріям громадян. Також з'являються додаткові можливості у сфері пенсійного забезпечення. Після впровадження е-гривні будуть створені умови для створення нової базової системи пенсійного забезпечення, яка дозволить кожній особі самостійно формувати пенсійні накопичення та постійно контролювати їх наявність.

У контексті інтеграції зі світовою економікою запровадження цифрової гривні сприятиме поглибленню торгових процесів із світовою економікою, створенню технологій, розвитку інформаційних технологій з метою подальшого розвитку [6]. Створення та запровадження е-гривні в Україні сприятиме: розвитку платіжної інфраструктури України; цифровізації економіки; подальше поширення безготівкових розрахунків і зниження їх собівартості; підвищення рівня прозорості розрахунків; підвищення довіри до національної валюти в цілому.

Отже, запровадження та використання такого інноваційного технологічного інструменту, як е-гривня, дозволить нашій державі відповідати стандартам і потребам цифрової економіки, що швидко розвивається, та вимогам цифрової реальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітична записка за результатами пілотного проекту «Е-гривня». НБУ. URL: URL: https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=96166826.

2. «Цифровий концтабір». Як розводять конспірологію навколо е-гривні. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3630834-cifrovij-konctabir-ak-rozvodat-konspirologiu-navkolo-egrivni.html

3. Про платіжні послуги. Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text

4. Результати опитування щодо можливості запровадження е-гривні URL: file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/E-hryvnya_2021%20(1).pdf.

5. Національний банк зосередиться на опрацюванні трьох можливих варіантів використання е-гривні. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zosereditsya-na-opratsyuvanni-troh-mojlivih-variantiv-vikoristannya-e-grivni

6. Дмитро Ніколаєвський. Для чого Україні цифрова гривня? URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2021/07/6/675679/

Сарахман Оксана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри облікових технологій та оподаткування, Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, e-mail: sarahman88@ukr.net

Sarakhman Oksana M. - candidate of Economic Sciences, Associate Professor, associate professor, department of Accounting Technologies and Taxation, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, e-mail: sarahman88@ukr.net